

Hoe organiseer je een wandeling over milieu en gezondheid in de stad?

Een praktische leidraad

De aarde en onze gezondheid staan onder druk. Voorbeelden zijn er genoeg: de aarde warmt op, de biodiversiteit gaat pijlsnel achteruit, fijn stof doet naar adem snakken en meer en meer mensen hebben last van allergie en astma ... Vervuilende stoffen komen van overal aanwaaien en worden niet tegengehouden door landsgrenzen.

Uit onderzoek blijkt dat elke Vlaming tijdens zijn of haar leven iets meer dan één gezond levensjaar verliest door milieufactoren. Niet enkel de industrie, de landbouw en de overheid zijn verantwoordelijk voor de milieuvervuiling. Iedereen heeft, door de keuzes die hij dagelijks maakt, een belangrijke invloed op de kwaliteit van de leefomgeving. Zorg dragen voor de aarde is zorgen voor de gezondheid van iedereen, nu en in de toekomst, hier en elders.

Tijdens een korte wandeling die leidt langs een drukke weg, stadsgroen, een winkelstraat en terrasjes gaan we actief op zoek naar het verband tussen milieu en gezondheid.

Door wie?

Deze activiteit is gebaseerd op de leidraad voor de stadswandeling "Milieu en gezondheid op straat", uitgewerkt door het Natuur- en Milieueducatiecentrum De Helix in Grimminge.

Waarover gaat het?

Werken aan een duurzame wereld

In deze stadswandeling gaan we op zoek naar de relatie tussen milieu en gezondheid en denken we samen na over duurzame ontwikkeling.

Onze samenleving staat voor grote uitdagingen: hoe kunnen we er bij ons, maar ook wereldwijd voor zorgen dat de aarde leefbaar blijft. Duurzame ontwikkeling probeert verschillende belangen (economische, sociale, ecologische, culturele, historische, politieke ...) af te wegen om tot de best mogelijke oplossing te komen in kleine en grote kwesties.

Want wat we nu doen heeft gevolgen voor later en wat wij hier doen heeft gevolgen voor anderen elders op de wereld.

Via doe-activiteiten in een stad/gemeente ontdekken de deelnemers de impact van de eigen levensstijl en consumptiegewoontes. De deelnemers worden aangespoord om bewuster na te denken over eigen keuzes en die van de samenleving. Ze ervaren lokaal en denken mee over de grenzen heen.

Praktisch

Duur van de wandeling 2 à 3 uur.

De groep wordt best beperkt tot 20 personen.

De activiteit is ook geschikt voor gezinnen met kinderen.

Troeven

De deelnemer:

- ✓ Leert de stad/gemeente op een andere manier kennen.
- ✓ Denkt na over eigen gedrag en de invloed op gezondheid en milieu.
- ✓ Denkt na over structurele problemen en maatschappelijke ontwikkelingen en de impact daarvan op gezondheid en milieu.
- ✓ Hoort vele verschillende standpunten, ideeën en tips om te komen tot een duurzamere wereld.
- ✓ Wordt gestimuleerd tot kleine acties in thuis- en werksituatie.

Hoe pak je het aan?

1. Leg een datum vast

Deze wandeling kan je heel het jaar door organiseren.

2. Bereid de activiteit voor met een werkgroepje

- Zoek een geschikte locatie (stad/gemeente met aanwezigheid van een druk kruispunt, winkelstraat, restaurant en stadsgroen).
- Spreek bij voorkeur af aan een station of grotere busstopplaats.
- De wandeling is opgebouwd rond volgende thema's: verkeer, stadsgroen, voeding, straling, draagkracht van de aarde, roken, verleden en toekomst. De volgorde van de thema's die je uitwerkt is willekeurig. Ideaal is wel om te beginnen met het thema verkeer en eindigen met het thema verleden en toekomst.
- Eén tot twee personen leiden de wandeling. Een begeleider moet enthousiast zijn, inhoudelijk en praktisch voorbereid zijn, de deelnemers boeien en een goede gespreksleider zijn.
- Verken het terrein. Selecteer een zestal stopplaatsen waar telkens een ander thema besproken wordt.
- Kies de opdrachten en test ze uit. Niet alle thema's en opdrachten moeten in de wandeling aan bod komen.
- Zorg voor het materiaal. Bij elk thema staat het nodige materiaal vermeld.
- In deze brochure vind je achtergrondinformatie voor de gids in een omkaderd vak. Naargelang de interesse van de groep kan je dit aan bod laten komen.

3. Promotie

Om de wandeling kenbaar te maken, kan je persoonlijke uitnodigingen versturen en de activiteit aankondigen in het ledenblad en in het gemeentelijk infoblad.

Maak met je uitnodiging mensen nieuwsgierig, waardoor ze zin krijgen om mee te doen. Promoot de activiteit als een actieve wandeling waar iedereen inspraak heeft en iets van opsteekt.

4. Het vervoer naar de locatie

Spreek af aan een trein- of busstation.

Motiveer de deelnemers om met het openbaar vervoer naar de afspraakplek te komen.

5. Aanzetten tot actie

Om te komen tot een duurzame samenleving zullen we onze levenswijze moeten bijsturen. Alle grote of kleine acties zijn de moeite waard. Daarom wordt er bij sommige stopplaatsen, door de gids zelf te bepalen, tijd genomen om een tip of actiepoint te noteren. Kopieer hiervoor het blad met de cartoons (zie bijlage), versnijdt het en laat de tips noteren op de achterkant.

Welke acties zijn haalbaar, individueel, als overheid of als samenleving? De kaarten met tips worden verzameld in een linnen zak. Op het einde van de wandeling trekt elke deelnemer een kaart met een tip. Als deze tip haalbaar is, neemt de deelnemer de kaart mee. Alle bruikbare tips voor deze groep worden vorgelezen. Zo krijgt de groep een zicht op de diversiteit van mogelijke acties om onze aarde duurzamer te maken. Dit aanzetten tot actie wordt bij elk thema weergegeven als: "Maak het verschil als individu en/of als samenleving!"

6. Aandachtspunt

Tijdens deze wandeling gaat het dikwijls over keuzes die men maakt in het dagelijkse leven. Uitwisselen van ideeën en tips om dingen anders aan te pakken kunnen enthousiasmerend werken. Zelfs 'al dan niet geanimeerde' discussies binnen een open en vertrouwelijke sfeer zullen eerder als constructief worden ervaren. Door emoties een kans te geven kan je trouwens ook meer betrokkenheid creëren.

1. WAT BEWEEGT ER IN DEZE STAD/GEMEENTE?

Maak vier groepjes. Bekijk de omgeving, draai helemaal rond.

- Groep 1 telt de auto's
- Groep 2 telt de fietsen
- Groep 3 telt de bromfietsen
- Groep 4 telt de bussen/trams

Koning auto regeert. Heel veel verplaatsingen zijn minder dan 5 km. En het zijn de eerste afgelegde kilometers die het meest vervuilen. De gemiddelde bezetting van de auto's in Vlaanderen is ongeveer anderhalf persoon per auto.

2. HOE DOEN WE HET ZELF?

a) Vul een naamkaartje in.

Materiaal: kaartjes (zie bijlage), potloden

b) Vorm groepjes naargelang het gebruikte transportmiddel (waar de grootste afstand mee afgelegd wordt).

- Fiets of te voet
- Openbaar vervoer
- Auto

c) Zoek met het groepje naar een al dan niet gemeenschappelijke motivatie waarom je voor dit vervoermiddel koos.

Het is dikwijls een kwestie van een evenwicht zoeken tussen milieuvriendelijk zijn, tijd, geld en praktische overwegingen. Het wegverkeer blijft één van de belangrijkste bronnen van luchtvervuiling en de impact op het milieu en de gezondheid is rampzalig.

3. LAWAAI

Maak het even stil en luister naar het omgevingsgeluid.

Geluid is een milieufactor met een grote impact op onze gezondheid. Het wegverkeer is de belangrijkste oorzaak van lawaaihinder.

Ongeveer 30 % van de Vlamingen wordt in minder of meerdere mate gehinderd door geluid.

Wie lange tijd te veel lawaaihinder ondervindt, kan een hele reeks gezondheidsproblemen krijgen: stress, prikkelbaarheid, slaapstoornissen, concentratieproblemen en hart- en vaatziekten.

Vervuult elk vervoermiddel evenveel?

De auto is de grote vervuiler. Type wagen, soort brandstof en bezettingsgraad is belangrijk.

Nieuwe wagens zijn milieuvriendelijker, maar doordat er steeds meer wagens rondrijden, daalt de uitstoot van vervuilende stoffen niet.

Benzine stoot meer CO₂ per gereden kilometer uit dan **diesel**, maar dieselwagens (zonder roetfilter) brengen wel veel meer fijn stof in de lucht. **LPG** is het minst verontreinigend, het bevat minder schadelijke stoffen en produceert minder CO₂.

Een **hybride wagen** combineert een klassieke verbrandingsmotor met een elektrische. Dit voertuig heeft een efficiënter energieverbruik en stoot minder schadelijke stoffen uit.

Een **elektrische wagen** produceert geen uitlaatgassen en is fluisterstil. Indien de wagen rijdt op groene elektriciteit is dit in gebruik de meest milieuvriendelijke.

4. HOE VERPLAATSTEN ONZE GROOTOUDERS ZICH?

Materiaal: verplaatsingsradius vroeger en nu op wereldkaart (zie bijlage)

Wij leggen vandaag veel meer afstand af dan vroeger:

- We hebben meer keuzemogelijkheden voor ons transport.
- De vervoersonkosten zijn lager (maar de milieukosten zijn niet in de prijs verrekend).

Voorbeeld van verplaatsingsgedrag van vier generaties (zie wereldkaart)

- Overgrootmoeder: actieradius van 10 km
- Grootmoeder: actieradius van 100 km
- Moeder: actieradius van 1000 km
- Ik: actieradius van 10000 km tot meer

5. WELK VERVOERMIDDEL GEBRUIKEN MENSEN IN DE ONTWIKKELINGSLANDEN OM ZICH TE VERPLAATSEN?

In vele ontwikkelingslanden is er nog geen gemotoriseerd vervoer. Dat betekent dat alle kilometers te voet worden afgelegd, denk maar aan schoolgaan, marktbezoek, raadpleging dokter, water halen bij een afgelegen bron.

Anderzijds ziet men in groeielanden zoals India en China het gebruik van auto's en brommers pijlsnel de hoogte ingaan. Ook in die landen neemt de milieuvuiling door het transport enorm toe. Kunnen wij van deze groeielanden eisen hun gemotoriseerd transport in te perken zonder zelf het goede voorbeeld te geven?

6. MAAK HET VERSCHIL ALS INDIVIDU EN/OF ALS SAMENLEVING!

Materiaal: kaartjes (zie bijlage), potloden

Neem hier even de tijd om te vissen naar tips voor een duurzame samenleving wat betreft mobiliteit.

Zie ook: Hoe pak je het aan? Punt 5

Stop aan een park/stukje groen

Thema: **ONMISBAAR GROEN**

In de meeste gevallen zal je in de stad of gemeente wel een parkje vinden. Ook gevel-groen, plantsoen of een bomerij kunnen een goed alternatief en aanknopingspunt zijn om over het thema 'onmisbaar groen' te spreken.

1. BEWEGEN IN HET GROEN: TWEE VLIEGEN IN ÉÉN KLAP

Doe eventueel als opwarmertje één van onderstaande spelletjes en vraag dan wat het belang is van een park/groen.

Tikspel

Jullie zijn eekhoortjes, je mag een boom kiezen, wanneer de begeleider roept: "boom-pje wissel", dan loop je vlug naar een andere boom. Opgepast! De vos ligt op de loer ... Wanneer je een boom vasthoudt, kan de vos je niet pakken.

Petanque

Zoek genoeg eikels, kastanjes of andere vruchten en speel petanque in het park.

2. FIJN STOF IS NIET ZO FIJN

Materiaal: doorschijnende kleefband, schaar, loepjes, kaartjes

Duw een stukje kleefband tegen de bovenkant van een (oud) blad van een boom of struik. Plak het stukje kleefband op een kaartje. Bekijk je afdruk met een loepje.

Wat zie je? Zwarte stofdeeltjes.

Gele tot rode korreltjes kunnen stuifmeelkorrels zijn.

Planten hebben een luchtzuiverende werking. Ze vangen o.a. fijn stof op via de bladeren, naalden, stammen, takken en twijgjes. Een deel van het stof blijft zitten, een ander deel komt terug vrij door de wind of wordt weggespoeld door de regen en komt zo in de bodem terecht.

Materiaal: illustraties (zie bijlage)

Fijn stof is een verzamelnaam voor in de lucht zwevende deeltjes, kleiner dan één honderdste van een millimeter. Grotere stofdeeltjes worden tegengehouden in neus, mond en keel. Kleinere deeltjes dringen door tot diep in de longen en zelfs tot in de bloedsomloop. Omdat fijn stof gevaarlijke stoffen zoals giftige zware metalen, dioxines en PCB's meevoert, is het erg schadelijk.

Wanneer er veel fijn stof in de lucht hangt, gaan meer mensen hoesten, zijn er meer luchtweginfecties en verergert astma. Wie lange tijd blootgesteld is aan lage concentraties fijn stof loopt ook risico's zoals problemen met de luchtwegen en hart- en vaatziekten.

Als er te veel fijn stof in de lucht hangt, wordt er smogalarm afgekondigd.

Groene planten zijn niet alleen goede filters, ze nemen ook CO₂ op.

Koolstofdioxide (CO₂) is een broeikasgas dat wereldwijd bijdraagt aan de klimaatverandering en de gevolgen van de klimaatwijziging worden steeds duidelijker.

In Vlaanderen is het verkeer verantwoordelijk voor één vierde van de CO₂-uitstoot.

De westerse landen liggen aan de basis van het klimaatprobleem, de gevolgen zijn echter het grootst in de ontwikkelingslanden.

3. VITAMINE G

Groen en natuur in en om de stad zijn belangrijk voor de gezondheid en het welbevinden van de stadsbewoners.

Dikwijls spreekt men van vitamine G om het belang van groen voor de fysieke en mentale gezondheid weer te geven.

Volgens verschillende onderzoeken rapporteren mensen minder stressgerelateerde ziekten naarmate ze meer groene ruimten bezoeken.

Natuur in de omgeving zet ook aan om buiten te komen en te bewegen.

4. MAAK HET VERSCHIL ALS INDIVIDU EN/OF ALS SAMENLEVING!

Materiaal: kaartjes (zie bijlage), potloden

Neem hier even de tijd om te vissen naar tips om je eigen tuin, gemeente of stad te vergroenen.

Zie ook: Hoe pak je het aan? Punt 5

Nog meer positieve effecten van bomen en andere vormen van groen (groendaken, klim- en leiplanten)

- Groen verbetert het micro-klimaat. Bomen zorgen voor schaduw en koelte in de stad.
- Groen houdt water vast en belet een te snelle afvoer van regenwater.
- Groen helpt woningen isoleren: in de winter houden gevelgroen en groendaken de warmte beter binnen, in de zomer zorgt dit groen voor verkoeling. Hierdoor kan men energie besparen.
- Groen biedt levensruimte aan een heleboel planten en dieren, dit verhoogt de biodiversiteit in de steden.
- Groen kan verkeer en industrie afschermen.
- Groen verfraait de straten en wijken.

1. GSM-MAST EN NIMBY

Materiaal: brief gemeente/stadsbestuur (zie bijlage), potloden

Je krijgt een officiële brief van je gemeente/stadsbestuur met mogelijke locaties voor de inplanting van een gsm-mast.

Wat is jouw mening/reactie?

De brief met JA of NEEN omcirkeld, wordt omhooggestoken. De meningen/argumenten van het ja- en neen- kamp worden beluisterd. Zijn er mensen ondertussen van mening veranderd? Waarom?

Het Nimby-principe (Not In My BackYard) is hier van toepassing. We hebben wel allemaal een gsm, maar velen willen niets te maken hebben met de gevolgen hiervan.

2. STRALING EN GEZONDHEID

Materiaal: post-its, potloden

Wie heeft een gsm bij? Vorm koppeltjes.

De helft van de mensen schrijven hun gsm-nummer op een post-it en geven het aan hun partner. De partners gaan recht over elkaar staan in een kring en bellen even met elkaar. Wie geen gsm heeft, staat in het midden van de kring. Het bellen met elkaar veroorzaakt straling.

Wie ontvangt de meeste straling?

De persoon met de gsm met de hoogste SAR-waarde (stralingabsorptiewaarde). Die waarde geeft aan hoeveel straling er door je lichaam opgenomen wordt. Je vindt de SAR-waarde in de gebruiksaanwijzing van de gsm. De officiële grenswaarde voor de SAR van een gsm is 2 watt/kg (Europese norm).

Hoe kan je de blootstelling aan straling van een gsm beperken? = voorzorgprincipe toepassen.

- Beperk de beltijd.
- Vergroot de afstand tot de gsm, gebruik een oortje of bel met de luidspreker aan. De blootstelling aan straling is het hoogst tijdens de eerste seconden wanneer het toestel verbinding zoekt.
- Stuur berichten in plaats van te bellen.
- Wees voorzichtig op plaatsen met slechte ontvangst, want dan vergroot de gsm vanzelf zijn vermogen. Hou daarom de streepjes die de ontvangst aanduiden op het scherm in de gaten en geef de voorkeur aan plaatsen waar de ontvangst optimaal is.
- Ontmoedig het gebruik van een gsm bij kinderen.
- Kies een gsm met een lagere SAR-waarde.

Hoe werkt je gsm en een gsm-mast?

Gsm:

Een gsm zendt straling uit. Deze straling wordt in het lichaam omgezet in warmte. Er is heel wat controverse of die straling nu sterk genoeg is om een schadelijke opwarming te veroorzaken. De gsm-technologie is relatief jong, waardoor er onvoldoende zicht is op de mogelijke effecten op lange termijn. Volgens een onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie verhoogt intens gsm-gebruik mogelijk het risico op hersentumors in een latere levensfase. Onderzoek blijft noodzakelijk.

Gsm-mast:

Een gsm zendt tijdens het telefoneren een signaal naar de dichtst bijzijnde gsm-antenne. Hoe meer antennes, hoe beter het bereik en hoe lager het stralingsvermogen.

Het zendvermogen van een gsm is lager dan dat van een antenne maar de stralingsinvloed is groter omdat je de gsm vlak bij je lichaam houdt.

In stand-by zendt het toestel nu en dan een signaal uit om zijn positie door te geven aan het netwerk.

3. DELVEN EN DUMPEN

Hoeveel gsm's heb je al gehad?

De Belg verandert gemiddeld om de twee jaar van gsm. Dit betekent dat bij ons elke tien seconden een gsm wordt weggegooid.

De elektronica-industrie gebruikt veel grondstoffen zoals goud, koper en coltan om gsm's, laptops, spelletjescomputers en MP3-spelers te maken.

De ontginning en verwerking van deze grondstoffen veroorzaken ontbossing, verlies aan natuurgebieden, water- en luchtvervuiling. Bovendien werken de arbeiders, dikwijls kinderen, in erg ongezonde omstandigheden.

Ook aan de verwerking van afgedankte elektronica zit een schaduwzijde.

Grote hoeveelheden afgedankt elektronisch materiaal gaan naar landen die het afval niet veilig kunnen verwerken.

Vaak zijn het kinderen die de onderdelen met de hand uit elkaar halen. Onbruikbare delen worden in open lucht verbrand of gedumpt.

Hierdoor worden de mensen en het milieu blootgesteld aan vele giftige stoffen.

1. WAT ETEN WE VANDAAG?

Materiaal: menukaarten (zie bijlage of ga op prospectie bij het restaurant dat je tegenkomt tijdens de wandeling), papier, stiften

Wist je dat je eetgewoonten niet alleen invloed hebben op je gezondheid, maar ook op het milieu? Eén vierde van de milieubelasting van de gemiddelde Belg heeft te maken met eten en drinken.

Bekijk de menukaart en stel zelf een menu samen bestaande uit voorgerecht, hoofdgerecht en nagerecht.

Er wordt in drie groepjes gewerkt. Elk groepje stelt zijn menu samen vanuit een andere invalshoek. De basis is de bestaande menukaart, ingrediënten kunnen eventueel aangepast worden.

- Groep 1: gezond menu
- Groep 2: milieuvriendelijk menu
- Groep 3: duurzaam menu

De groepjes prijzen hun menu met zijn extra troeven aan.

Welk menu houdt meest rekening met gezondheid, mens en milieu?

Wat waren de discussiepunten?

Duurzame voeding geeft een minimale impact op het milieu en klimaat, gebruikt zo weinig mogelijk energie en geeft een correcte vergoeding aan de producent.

Denk globaal, eet lokaal en seizoenslim

Vrachtliegtuigen vliegen elk jaar miljoenen kilometers om kriskras over onze aardbol een ruime keuze aan voedingsmiddelen te leveren.

Het hele jaar vind je een uitgebreid en vers aanbod in onze supermarkt: tomaten uit Spanje, bananen uit Ivoorkust, boontjes uit Kenia, appels en kiwi's uit Nieuw Zeeland, maar ook steak uit Argentinië en lamsvlees uit Australië. Maar al dat heen-en-weer gevlieg stoot natuurlijk ook heel wat CO₂ uit.

Om groenten en fruit buiten het normale groeiseizoen te kunnen eten worden ze ook in verwarmde serres geteeld. Deze teelten kosten veel energie en stoten veel CO₂ uit.

Zonder is gezonder

Bij controle blijkt dat op bijna de helft van alle groenten en fruit in Europa resten van pesticiden worden teruggevonden. Pesticiden zijn bedoeld om levende organismen zoals schimmels, onkruid of insecten te doden en schade aan gewassen te voorkomen.

De hoeveelheden pesticiden die in voedingsmiddelen terecht komen, zijn te klein om acute vergiftiging te veroorzaken. Onderzoekers vermoeden wel dat bij langdurige inname er risico's zijn op kanker, hormonale en immuunstoornissen. Bovendien tasten wetenschappers nog in het duister over het gezamenlijk effect van pesticiden. Alleen al via voeding sta je dagelijks bloot aan een cocktail van pesticiden.

In de biologische landbouw wordt voedsel gekweekt zonder kunstmest en zonder pesticiden. Daardoor worden bodem, water en lucht minder vervuild. Soms vind je ook fruit uit de geïntegreerde landbouw. Bij deze teeltwijze wordt selectief gespoten als de oogst dreigt verloren te gaan. Bovendien worden bij biologische en geïntegreerde landbouw compost, stalmest, groenbemester, wisselteelt en natuurlijke vijanden gebruikt.

Een dag zonder

Minder vlees eten vermindert het risico op hart- en vaatziekten. Bovendien is minder vlees eten beter voor het milieu. Veeteelt vraagt veel grond, water en energie. Door intensieve veeteelt worden problemen zoals vermesting, verzuring en watervervuiling groter.

De veeteelt in Europa reikt zelfs tot aan de andere kant van de wereld en draagt in belangrijke mate bij tot ontbossing en bodemerosie.

In Zuid-Amerika worden vele ha regenwoud gekapt of platgebrand om plaats te maken voor het telen van eiwitrijke soja om onze veestapel te voederen. Anderzijds verdwijnt regenwoud om er ter plaatse aan intensieve veeteelt te doen.

Vis duurzaam

Vis eten is gezond want vis bevat de zeer belangrijke omega-3-vetzuren. Maar vis bevat anderzijds vele gifstoffen omdat oceanen op veel plaatsen als een grote vuilnisbak beschouwd worden.

Bovendien vissen we de zeeën leeg. Sommige vissoorten zijn door overbevissing al zo uitgedund dat ze met uitsterven bedreigd worden.

Een ander probleem is de bijvangst. Ondermaatse vis en andere zeedieren zoals schildpadden, haaien en zeevogels worden mee opgevisst en worden dood overboord gekieperd.

Ook gekweekte vis is nog geen goed alternatief. Bij de kweek wordt veel wilde vis als voer gebruikt.

Het MSC-keurmerk (Marine Stewardship Council) garandeert dat er gebruik is gemaakt van duurzame vistechieken, waarbij de kans op bijvangst afneemt en de natuur onder water wordt gerespecteerd.

2. MAAK HET VERSCHIL ALS INDIVIDU EN/OF ALS SAMENLEVING!

Materiaal: kaartjes (zie bijlage), potloden

Neem hier even de tijd om te vissen naar tips om op een duurzame manier met voeding om te gaan.

Zie ook: Hoe pak je het aan? Punt 5

Stop aan een winkelstraat

Thema: **DRAAGKRACHT VAN DE AARDE**

BELEEF EEN WINKELSTRAAT

Materiaal: verhaal 'The story of stuff' (zie bijlage), stiften, stevig papier

a) Wandel door de winkelstraat, beleef de winkelstaat. Breng één woord mee (etalages of reclameborden kunnen een inspiratiebron zijn) **en schrijf dit op een wit blad bij de gids.**

b) Vertel het verhaal: *The story of stuff*. Is dit een sprookje of is dit de realiteit?

Indien het verhaal niet gebruikt wordt, kan je met behulp van enkele vragen ook komen tot een gesprek over onze consumptiemaatschappij.
Wat valt op bij deze woorden? Wat springt eruit?
Wat is de overheersende sfeer?
Is dit een algemene tendens?

c) Schrijf in één woord/zin jouw persoonlijke bijdrage om dit consumptieverhaal te keren op een blad (in kleurrijke stiften als tegenhanger voor het zwart-wit verhaal).

De mens gebruikt de aarde

Eenzijds is de aarde een **bron van grondstoffen** zoals biomassa, fossiele brandstoffen, ertsen, mineralen en water.

Anderzijds wordt de aarde ook gebruikt als **stortplaats**, nl. een plaats waar we niet meer bruikbare afvalstoffen kwijtraken.

Natuurlijk afval wordt door de natuur opgeruimd, ten minste als er voldoende tijd is om dit afval te verwerken.

Door de mens gemaakte synthetische stoffen of radioactief afval ... zijn moeilijk of niet te verwerken.

Ecologische voetafdruk

Onze invloed op natuur en milieu kunnen we vertalen als een 'ecologische voetafdruk'. Dit is de oppervlakte van onze planeet die we nodig hebben voor onze consumptie. Bij een gemiddelde Belg ligt die op 5,6 hectare, terwijl er voor elke aardbewoner maar 1,8 hectare beschikbaar is. Als iedereen zou gaan leven als een gemiddelde Belg, dan hebben we drie Aardes nodig.

Eerlijk?

Slechts 20% van de wereldbevolking is verantwoordelijk voor het grootste deel van de milieu-impact. Die 20% putten de grondstoffen uit en vergroten de afvalberg.

1. AFVAL

Wandel door de straat en observeer welk afval er te vinden is. Welk afval kom je vooral tegen? Vooral sigarettenpeuken.

Ovam voerde in 2005 en 2006 een analyse uit van de hoeveelheid en samenstelling van zwerfvuil. Ze onderzochten wegbermen, op- en afritten, winkelstraten, de omgeving van stations, winkels, scholen ...
Het zwerfvuil bestond voor 50% uit sigarettenpeuken, voor 11 % uit kauwgom en voor 39 % uit herkenbaar zwerfvuil (kunststof, verpakkingen, metalen ...)

2. MILIEU-IMPACT

Materiaal: één sigarettenpakje

Dat roken schadelijk is voor de gezondheid weet iedereen. Deze info vind je tegenwoordig ook op elk sigarettenpakje.
Maar roken en vooral de tabaksteelt tast ook het milieu aan en heeft een belangrijke sociale en economische impact. Zelfs sigarettenfilters zijn hardnekkige en gevaarlijke rommel, want ze zijn gemaakt van niet-afbreekbare plastic en zitten vol gif. Sinds het rookverbod in cafés en openbare gebouwen is het weggooigedrag op straat sterk toegenomen.

Lees enkele feiten van de infokaart 'Roken schaadt mens en milieu'.

Welke info choqueert jou meest?

Welke info was voor jou niet bekend?

Welke info blijft je bij?

Zijn deze feiten enkel toepasbaar voor de tabaksteelt?

Veel van de sociale, economische en ecologische aspecten die hier aan bod zijn gekomen (pesticiden, te lage lonen, kinderarbeid, ontbossing ...) zijn niet enkel toepasbaar op tabaksteelt, maar ook op cacaotheelt, bananenteelt, katoenteelt ...

Infokaart: Roken schaadt mens en milieu

- Het duurt 1 tot 5 jaar voor een filter afgebroken is.
- Een moderne sigarettenmachine verbruikt 6 kilometer papier per uur.
- Voor het drogen van tabaksbladeren is veel hout nodig.
- Sigarettenfilters komen niet alleen terecht in het milieu, maar ook in de magen van vogels, vissen, zeeschildpadden en dolfijnen.
- De grond die nodig is voor de teelt van tabak is niet meer beschikbaar voor de voedselproductie.
- Bij het roken van een sigaret worden er zo'n 2500 chemische stoffen de lucht in geblazen.
- In filterpeuken kan men 4200 chemische afbraakproducten aantreffen, vele zijn kankerverwekkend, hormoonverstorend of alleszins ongezond.
- In sommige ontwikkelingslanden wordt er nog DDT gebruikt in de tabaksteelt.
- In Malawi is de teelt verantwoordelijk voor 20% van de ontbossing.
- De duizenden kinderen die op de tabaksvelden werken, lijden aan een zware nicotinevergiftiging.
- Veel werknemers op tabakspantages, vaak kinderen trouwens, worden ziek door de bestrijdingsmiddelen.
- Veel kinderen hebben door armoede en honger geen andere keuze dan te werken op de tabakspantages in plaats van naar school te gaan.

In sigarettenrook zitten niet minder dan 2500 verschillende schadelijke stoffen. Zeker 40 zijn kankerverwekkend. Teer, benzeen, koolstofmonoxide, formaldehyde, cadmium, arseen en nog vele andere zijn heel schadelijk en bij langdurig roken dodelijk. Veel mensen denken dat nicotine een van de gevaarlijkste stoffen in tabaksrook is, maar dat klopt niet. Nicotine veroorzaakt wel het verslavende effect van tabak.
Bij passief roken, het ongewild 'meeroken' in een kamer met tabaksrook, heb je 20 % meer kans op kanker.
Roken is de belangrijkste doodsoorzaak in België.

1. VAN VROEGER TOT NU

Keer terug naar het verleden. Leef je in met geur, beeld en geluid. Hoe zou deze plaats eruit gezien hebben anno 1775? Wat is er veranderd in 200 jaar?

Waarvoor gebruikte men deze omgeving in die tijd?

Ter voorbereiding kan je op 'www.ngi.be' Ferrariskaarten van 1775 van je streek raadplegen. Deze Ferrariskaarten dateren van net vóór de industriële revolutie, vanaf dan neemt de verstedelijking en milieuvervuiling ongelofelijk toe.

Ze zijn een weerslag van het bodemgebruik in onze streken rond 1775 en vormen dan ook een belangrijk referentiepunt bij het achterhalen van het oorspronkelijk landschap in een bepaalde regio.

2. TOEKOMST

Materiaal: recente foto van de stopplaats met zowel natuur als bebouwing, 2 transparanten per groep, niet-permanente stiften

Het uittekenen van de toekomst wordt in vier deelgroepen gedaan.

Teken op de transparant die je bovenop de recente foto legt, je toekomstbeeld van deze plek. Maak een positief en een negatief beeld.

Wat kunnen de functies zijn van deze plek in de toekomst?

Indien je geen fotomateriaal ter beschikking hebt, kan je de deelnemers de omgeving zelf laten schetsen in het zwart en het toekomstbeeld (positief en negatief) in kleur.

Hebben jullie enig idee hoe oud de planeet aarde is?

De planeet aarde is 4,5 miljard jaar oud!

De aarde is een zeer complex systeem met vele relaties tussen levende en niet-levende factoren.

We kennen nog niet alle verbanden en dus zeker niet welke oorzaken leiden tot welke gevolgen. Wat de toekomst zal brengen is onzeker en onvoorspelbaar.

De aarde moet nog heel lang meegaan voor de 6,8 miljard mensen die er nu en in de toekomst op zullen wonen.

Dus moeten we maar omzichtig omspringen met het ecosysteem aarde.

3. MAAK HET VERSCHIL ALS INDIVIDU EN/OF ALS SAMENLEVING!

Welke toekomst verkiezen we en welke inspanningen hebben we er voor over?

Trek om beurten een kaart uit de linnen zak.

Als je met een tip in het dagelijkse leven rekening wil houden of je gelooft in een uitdaging waar we als maatschappij voor staan of je kan je terugvinden in een overheidsmaatregel, mag je de kaart houden.

Lees de bruikbare acties voor. Zo krijg je een zicht op de diversiteit van mogelijke acties om onze aarde duurzamer te maken.

*Wanneer je een schip wilt bouwen,
breng dan geen mensen bij elkaar om het hout te slepen,
het werk voor te bereiden en de taken te verdelen.
Maar leer de mensen te verlangen naar de eindeloze zee.*

Naar Antoine de Saint-Exupéry

Om tot een duurzame samenleving te komen, heb je zowel een duurzame productie als een duurzame consumptie nodig. Een deel van de oplossing ligt in een mentaliteitsverandering: het 'consuminderen', een ander deel van de oplossing kan komen van de technologie: milieuvriendelijke wagens, energiezuinige woningen ...

Omdat technologische vooruitgang dikwijls teniet gedaan wordt door de stijgende consumptie, moeten we ook de organisatie van onze samenleving in vraag durven stellen. Moet onze economie blijven groeien? Gaan we verder met deze wegwerpmaatschappij? Kunnen we beter overschakelen van een bezitseconomie naar een gebruikseconomie?

Bij veel mensen groeit het besef dat de huidige situatie, waarbij onzorgvuldig met de natuurlijke rijkdommen en afval omgesprongen wordt, niet langer houdbaar is en er dus verandering moet komen. Het is belangrijk om aan te tonen dat een duurzame samenleving en levenswijze ook aantrekkelijk kunnen zijn.

De overheid moet hierbij ook een belangrijke rol spelen. Duurzame keuzes maken moet eenvoudig en vanzelfsprekend worden door een betere beschikbaarheid van duurzame alternatieven. Ook stimulerende maatregelen zoals subsidies of fiscale aftrek kunnen mensen aanzetten tot alternatieven. Daarnaast moet de overheid zelf het goede voorbeeld geven. Naast informatiecampagnes is ook de betrokkenheid van mensen in groep een noodzaak. Overheden kunnen dergelijke initiatieven mee opstarten en ondersteunen zoals klimaatwijken, transitiedorpen ...

Maak het verschil als individu en/of als samenleving

Thema: **VERKEER**

- Denk aan alternatieven voor de auto! Als de afstand klein is, is stappen een gezonde keuze, ook fietsen veroorzaakt geen milieuoverlast. Bij langere afstanden is openbaar vervoer een goed alternatief voor de auto.
- Combineer trein en fiets. Fietspunten kunnen hierbij een hulp zijn (www.fietspunten.be).
- Deel een auto (www.cambio.be) of carpool (www.carpool.be).
- Pas je rijgedrag aan. Dit veroorzaakt minder uitstoot (www.eco-driving.be).
- Koop bewust en hou o.a. rekening met de uitstoot bij aankoop van een nieuwe wagen (www.ecoscore.be).
- Het is aan de overheid om het kader te scheppen waarbinnen ook de doorsnee consument er voordeel bij heeft te kiezen voor duurzame mobiliteit. Volgende beleidskeuzes zouden een stap in de goede richting kunnen zijn: investeringen in openbaar vervoer en fietspaden, goedkoper openbaar vervoer, vrachtvervoer over het water of via het spoor, snelheidsbeheersing, ecobelasting voor milieu-onvriendelijke wagens, hoge parkeertarieven, slimme kilometerheffing, groene belastingaftrek, fiscaal belonen van roetfilters en minder schadelijke brandstoffen, fietsvergoedingen, personeelsfietsen ...

Thema: **ONMISBAAR GROEN**

- Vergroen je eigen woonomgeving. Denk ook eens aan een groendak of geveltuint.
- Verbouw i.p.v. open ruimtes verder vol te bouwen.
- Om meer groen in de stad te verkrijgen zouden volgende beleidskeuzes een stap in de goede richting kunnen zijn: meer aandacht voor een goede ruimtelijke ordening binnen het gemeentelijk en stedelijk beleid, aankoop van stukken natuur door gemeenten, steden of natuurverenigingen en/of betere samenwerking tussen overheid en lokale natuurverenigingen.

Thema: **DRAAGKRACHT VAN DE AARDE**

- “Heb ik het wel nodig?” een noodzakelijke vraag bij elke aankoop.
- Koop bij kringloopcentra.
- Vermijd wegwerpmateriaal en –verpakkingen door te kiezen voor verpakkingen met statiegeld, hervulbare verpakkingen, herbruikbare bekens ...
- De meest doorgedreven manier om geen afval meer te produceren wordt vertaald in Cradle to Cradle (Van wieg tot wieg of C2C). Elk product wordt zo ontworpen dat het opnieuw nuttig gebruikt kan worden, zodat er geen afval meer ontstaat.
- Sorteert afval op de juiste manier zodat recycling mogelijk wordt.
- Doe mee met lokale initiatieven zoals klimaatwijken, groentenabonnementen, transitiegroepen, volkstuinen ...
- Om de ecologische voetafdruk te verkleinen is een omschakeling van een bezits-economie naar een gebruikseconomie een goede optie. Op deze manier wordt het ook voor de producent interessant om duurzame producten af te leveren en zal een product repareren terug de moeite waard zijn.

Thema: **VOEDING**

- Eet minder vlees.
- Kies zoveel mogelijk voor streek-eigen en seizoensgebonden voeding. Seizoenskalenders bieden een overzicht. Voedselteams, groenten/fruit/zuivelabonnementen zijn bestaande initiatieven.
- Kies voor vis met het MSC-label.
- Kweek zelf je groenten en fruit zonder bestrijdingsmiddelen.
- Koop bioproducten (biogarantielabel) of groenten en fruit van de geïntegreerde teelt (Flandria of Fruitnet).
- Koop Fairtrade.
- Om duurzame voeding te stimuleren zouden volgende beleidskeuzes een stap in de goede richting kunnen zijn: correcte prijszetting, fiscale aanmoediging ...

BIJLAGEN

Kopieerblad: Kaartjes voor tips

Kopieerblad: Naamkaartjes

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

Woonplaats:

Werkplaats:

Afstand:

Vervoermiddel:

Naam:

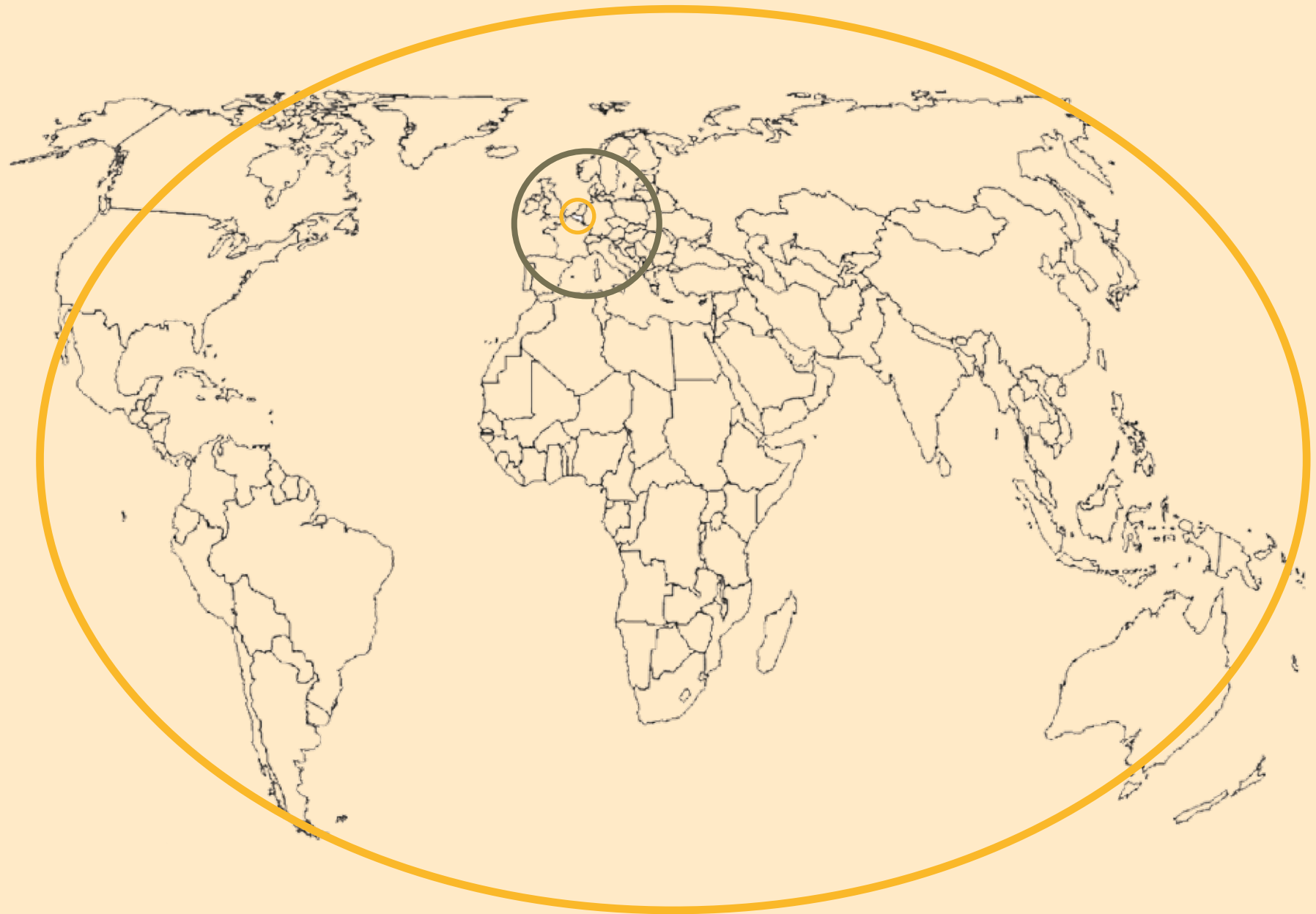
Woonplaats:

Werkplaats:

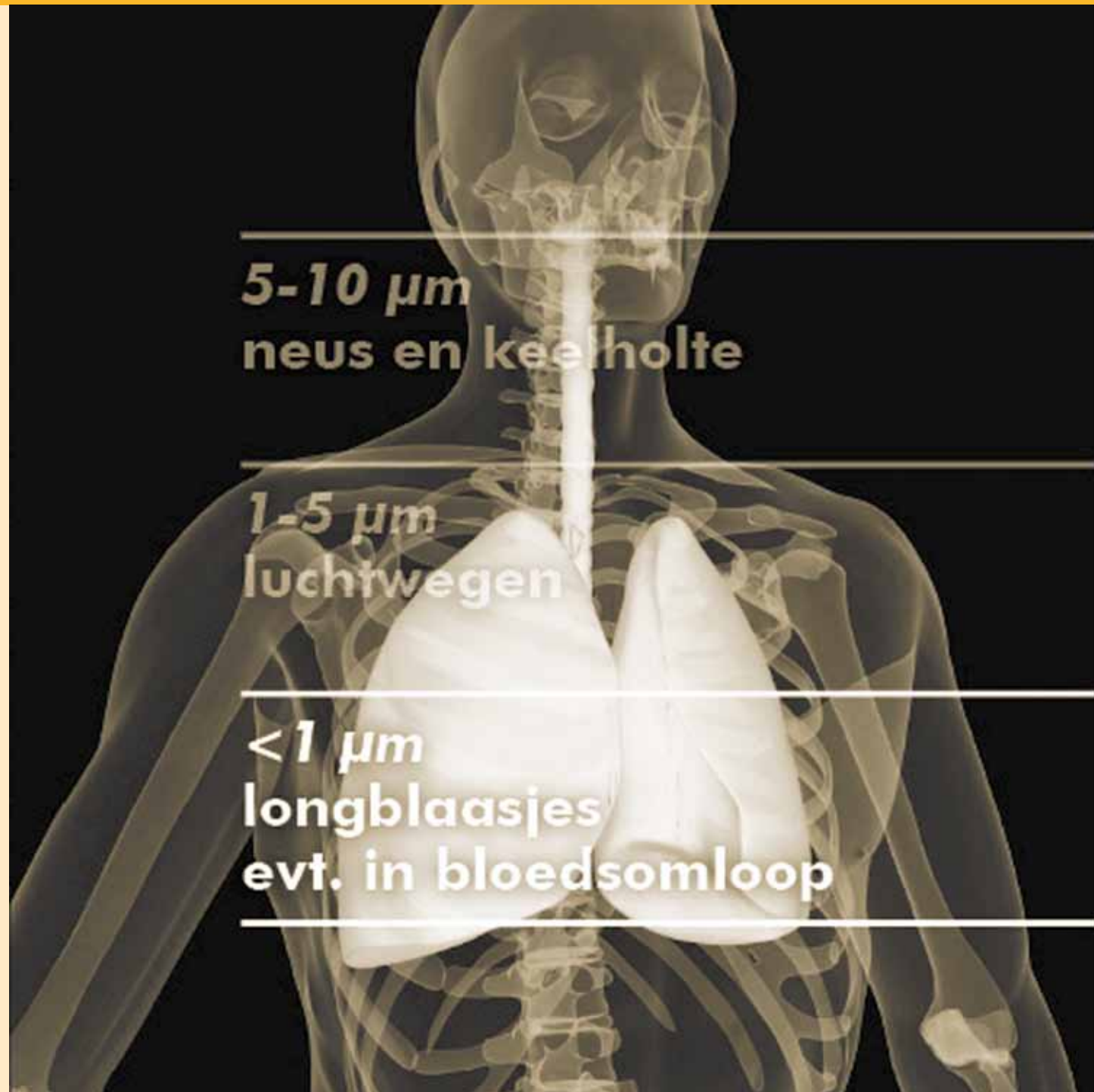
Afstand:

Vervoermiddel:

Verplaatsingsradius vroeger en nu

De weg
van fijn stof
door het lichaam

Fijn stof voert
gevaarlijke stoffen mee

gemeente MASTEDEM

De burgemeester brengt ter algemene kennis van het publiek dat door het voltallige schepencollege de dato 22/03/2010 het besluit is genomen om in de gemeente Mastegem 5 (vijf) gsm-masten te plaatsen.

Uw straat kadastraal bekend als Mastegem 4 AFD (zwartenhoek), sectie A, percelen 0026/Z 3, 0192/X, 0192/Y is uitgekozen als mogelijke locatie voor een gsm-mast.

Daar wij graag de mening van onze burgers kennen, vragen wij u om vóór 15 april 2010 uw mening kenbaar te maken.

De beslissing en het plan van de vooropgestelde locaties liggen van 23 maart tot en met 2 april 2010 ter inzage van het publiek bij de Milieudienst.

Hoogachtend,
Burgemeester en schepencollege

Omcirkel uw keuze

Ik ga akkoord met het plaatsen van een gsm-mast in mijn straat.

JA

Ik ga niet akkoord met het plaatsen van een gsm-mast in mijn straat.

NEEN

M
E
N
U
K
A
R
T

Voorgerecht

Dagsoep van verse groenten € 3,50

Toast van verse champignons € 8,50

Huisbereide kaaskroketten met gruyère snippers € 10,60

Carpaccio van rund met rucola, truffelolie en parmezan € 11,50

Hoofdgerecht

Vlees

Konijn met pruimen en krieken op basis van Westmalle € 16,50

Steak met garnituur van verse groenten € 15,90

Stoofvlees op Vlaamse wijze met mixed slaatje € 14,20

Vis

Paling in 't groen € 22,50

Gebakken kabeljauw op een bedje van preisliertjes € 21,60

Scampi's met een zacht currysausje en ananas € 17,50

Desserts

Crème brûlée € 6,00

Aardbeien (gratin) € 8,00

Warme appeltaart met ijs € 6,00

THE STORY OF STUFF

Gebaseerd op de animatie 'The story of stuff'
www.thestoryofstuff.com

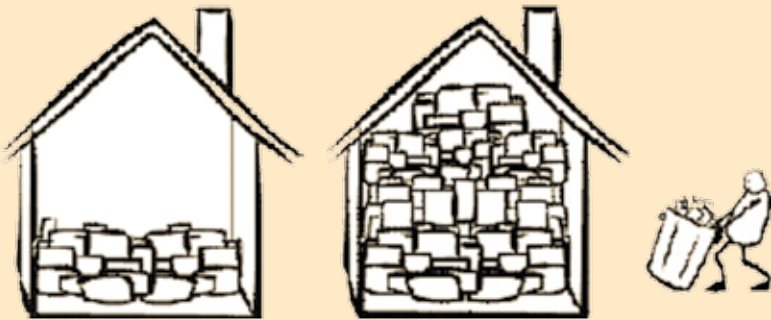
Er was eens een planeet 'De Aarde'.
Er woonden veel mensen ... en ze winkelden heel graag.

Ze gingen naar grote winkelcentra
en kochten alles zo goedkoop
mogelijk en liefst kant-en-klaar.

Mode en reclame spoorden hen aan om steeds op zoek te gaan naar
iets nieuws. Geen platte schoenen als schoenen met hakken 'in' zijn.

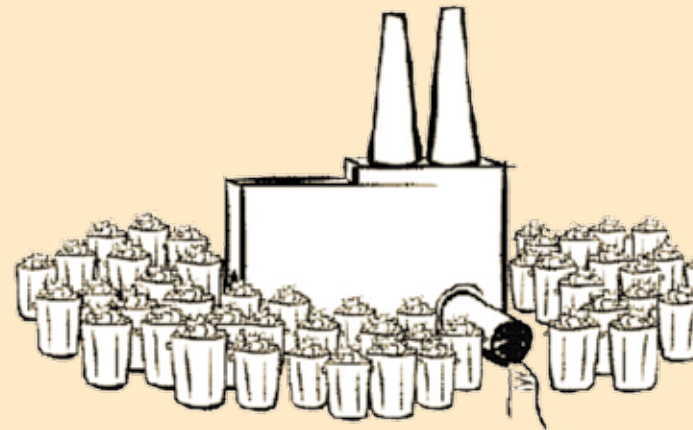
De mensen kochten en kochten ...
Allerlei spulletjes werden zomaar weggegooid.

... en de afvalberg werd groter ... en groter.

Het maken van al die
spullen en het verwerken
van al dat afval, vervuilde
de aarde meer en meer.

De aarde werd ongezonder ... en ongezonder.

BRONNEN

Websites

www.milieu-en-gezondheid.be
www.vegetarisme.be
www.mo.be
www.mmk.be
www.voedselvoetafdruk.be
www.oww.be
www.2015ikloopmee.be/doel1.html
www.bewustverbruiken.be
www.ngi.be/NL/NL1-4-2.shtm
www.thestoryofstuff.com
www.wervel.be

Brochures en boeken

- Leren om te keren, 2008 zie www.milieurapport.be/onderwijsbrochure.
- Elektromagnetische velden en gezondheid. Uw wegwijzer in het elektromagnetisch landschap, FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu.
- Hiemstra et al. Bomen, een verademing voor de stad, te raadplegen op <http://library.wur.nl/ebooks/1868449.pdf>
- MIRA-T 2007 Indicatorrapport (2007) Marleen Van Steertegem (eindred.), Milieurapport Vlaanderen, Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst.
- Keuken, koken, kiezen, Over duurzame voeding, Netwerk Bewust Verbruiken, 2005
- Van Hecke, E., Slegers, L., WereldvisieT5/6, Bronnenboek Algemene Aardrijkskunde, Uitgeverij Pelckmans, 2004
- Robles, M., De kleine milieuterrorist. Sigarettenpeuken zitten vol gif, Eos nr 5 , mei 2010
- Develtere, P., Het draagvlak voor duurzame ontwikkeling. Wat het is en zou kunnen zijn, 2003
- Braungart, M., McDonough, W. „Cradle to cradle, afval=voedsel, 2007
- Jones, PT., Jacobs, R., Terra incognita: Globalisering, ecologie en rechtvaardige duurzaamheid,2006/2007
- Jones, PT., De Meyere, V., Terra reversa: De transitie naar rechtvaardige duurzaamheid, 2009

Voor de achtergrondinformatie in deze brochure werd vooral gebruik gemaakt van de expo 'De wereld van DALY'. Deze expo belicht de relatie tussen milieu en gezondheid, en is te bezoeken in het NMEC De Helix.

Wie zijn wij?

Vlaamse overheid

Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

Afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen

NME voor volwassenen

Wat doen wij?

Deze fiches bieden volwassenenorganisaties zowel kant en klare activiteiten als inspirerende ideeën om hun leden een grotere natuur-en milieureflex bij te brengen. De afdeling werkt hiervoor samen met natuur- en milieuorganisaties én sociaal-culturele volwassenenorganisaties.

"Niet voor groentjes" (NME voor volwassenen)

Muriel Geldhof

Koning Albert II laan 20, bus 8

1000 Brussel

tel. 02 553 80 70

fax 02 553 80 25

muriel.geldhof@lne.vlaanderen.be

www.milieueducatie.be

Natuur- en Milieueducatiecentrum "De Helix"

Hoogvorst 2

9506 Grimminge

tel. 054 31 79 50

fax 054 31 79 88

dehelix@lne.vlaanderen.be

www.dehelix.be

Natuureducatiecentrum "De Vroente"

Putsesteenweg 129

2920 Kalmthout

tel. 03 620 18 30

fax 03 620 18 35

devroente@lne.vlaanderen.be

www.devroente.be